

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele **A. A. W.**, zastoupeného JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem se sídlem Ovinecká 78/33, Praha 7, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu sp. zn. 10 Azs 283/2020 ze dne 21. 12. 2020, rozsudku Městského soudu v Praze sp. zn. 19 A 15/2020 ze dne 11. 8. 2020 a rozhodnutí Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hl. města Prahy č. j. KRPA-145174-30/ČJ-2020-000022-MIG ze dne 1. 7. 2020, za účasti Nejvyššího správního soudu, Městského soudu v Praze a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie hl. m. Prahy jako účastníků řízení, takto:

- I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu sp. zn. 10 Azs 283/2020 ze dne 21. 12. 2020 a rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 19 A 15/2020 ze dne 11. 8. 2020 bylo porušeno právo stěžovatele na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a právo na tlumočníka podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Stěžovatel se brání proti rozhodnutí Policie České republiky (dále též „žalovaná“) a obecných soudů o svém zajištění a tvrdí, že neměl být vůbec zbaven svobody, protože není zletilý. Napadá proces určení svého věku, který byl podle něj v rozporu s judikaturou Nejvyššího správního soudu i mezinárodními závazky České republiky, neboť se opíral pouze o medicínské metody určení věku a nebyla zohledněna jeho psychická zralost a posléze ani kopie jeho dokladů. Byť už není zbaven svobody, považuje posouzení, zda měl být zajištěn za stejných podmínek jako dospělé osoby, za zásadní a je přesvědčen, že v jeho případě došlo k porušení mezinárodních závazků České republiky.

2. Stěžovatel je původem z Iráku. Dne 4. 6. 2020 byl kontrolován hlídkou Policie České republiky a následně zajištěn podle zákona o policii. Stěžovatel uvedl, že se narodil 16. 5. 2004 a jmenuje se A. A. Dále sdělil, že cestoval z Iráku přes Turecko, Řecko,

Makedonii a Srbsko a Rumunsko. Žalovaná o zajištění stěžovatele informovala oblastní pracoviště orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) pro Prahu 4. V noci byl stěžovatel vyšetřen na urgentním příjmu v Nemocnici na Bulovce a byl mu podán Rivotril.

3. Následujícího dne, 5. 6. 2020, podal stěžovatel na policii vysvětlení za účasti pracovnice OSPOD a tlumočnicka do arabského jazyka. Při něm stěžovatel udal shodné datum narození jako předešlého dne a doplnil, že se jmenuje A. A. W., s tím, že „W.“ je jeho rodné příjmení. Uvedl též, že v Rumunsku mu sejmuli otisky prstů, ale o mezinárodní ochranu tam nežádal.

4. Podle protokolu o podání vysvětlení stěžovatel dále sdělil, že v Iráku dokončil 4. třídu základní školy a měl potíže se skupinou napojenou na skupinu Saraya Al Salam z Íránu. V Iráku nemá žádné zázemí; rodiče nezná, vyrůstal v dětském domově a k opatrovnické rodině se nemůže vrátit, protože s ní již nechce bydlet a ani s ní už není v kontaktu. Vzdálené příbuzné má v Německu, ale není s nimi momentálně v kontaktu. Peníze na pobyt v České republice si vydělal ve slepičárně v Řecku a v automyčce v Rumunsku. Nevlastní žádný majetek a nemá finanční prostředky na složení případné záruky. V případě vyhoštění vycestuje dobrovolně kamkoliv, jen se nechce vrátit do Iráku.

5. Ústavní soud poznamenává, že uvedený protokol o podání vysvětlení je jediným zaznamenaným rozhovorem se stěžovatelem jak ve správním spisu, tak i v následných soudních spisech. Není však dostupná ani videonahrávka, ani audionahrávka rozhovoru. V protokolu samém jsou uvedeny i některé zjevně chybné údaje (například „státní příslušnost Íránu“).

6. Téhož dne (5. 6. 2020) odpoledne byl stěžovatel vyšetřen ve Fakultní nemocnici v Motole za účelem určení věku. Lékařská zpráva uvádí, že stěžovatel „tvrdí, že je mu 16 let“, a dále stěžovatele popisuje následovně: „Jazyková bariera. Asthenický chlapec arabsk. etnika. Klidný, spolupracuje. Ve tváři silný vous, ochlupení na hrudi, na břicho i v pubické oblasti. (...) Kostní věk: Kalendářní věk je 16,07 let. Kostní věk dle atlasu GP-Z odpovídá věku 18-19 let. Zobrazený skelet je bez zřetelných strukturálních či tvarových změn. Snímky odeslány k vyhodnocení do programu BoneExpert – GP 18,63 let, TW3 16,36 let.“ Jako závěr vyšetření zpráva uvádí: „Dg.: Určení kostního věku 18-19 let, klinický nález odpovídá.“ Podle správního spisu nebyl během vyšetření stěžovateli k dispozici tlumočnick, nebyl přítomen zástupce OSPOD a chybí záznam o tom, že by byl stěžovatel zpraven o závěrech vyšetření.

7. Po obdržení lékařské zprávy žalovaná se stěžovatelem dále jednala jako se zletilým. V některých dokumentech, například v rozhodnutí o zajištění, je jako datum narození uvedeno 10. 5. 2004, ale není zřejmé, zda toto datum někdy udal sám stěžovatel.

8. Na základě shody otisků prstů v systému EURODAC žalovaná kontaktovala rumunskou stranu, z jejíž odpovědi (dále též „zpráva Interpolu Bukurešť“) vyplývá, že stěžovatel byl v Rumunsku identifikován jako „A. S. A., nar. 10. 9. 2004, (...) známý také pod totožností A. W. H.“, státní příslušnost Irák, a že tam podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v prosinci 2019. V Rumunsku jej považovali za nezletilého bez doprovodu.

9. Ještě téhož dne 5. 6. 2020 žalovaná rozhodnutím č. j. KRPA-145174-20/ČJ-2020-000022-MIG zajistila stěžovatele za účelem předání do Rumunska podle § 129 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“). Předání se mělo uskutečnit podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (dále jen „nařízení Dublin III“).

10. Žalovaná v rozhodnutí uvedla, že tím, že stěžovatel „uváděl svou identitu jako A. A., nar. 16. 05. 2004, stp – IRQ, (...) se dle správního orgánu snažil o znemožnění jeho správné identity. Dále dle lékařské zprávy z FN Motol, Oddělení urgentního příjmu a LSPP dětí, ze dne 05. 06. 2020, je cizinec diagnostikován, dle určení kostního věku 18 – 19 let. Dále dle lékařského vyšetření je diagnostikován, že u cizince jsou silné vousy, ochlupení na hrudi, na břicho i v pubické oblasti. Dle správního orgánu cizinec o svém věku uvádí nepravdu v úmyslu, aby s ním bylo zacházeno jako s nezletilým cizincem.“. Předání do Rumunska podle žalované nebránilo systematické nedostatky v azylovém řízení či přijímacích podmínkách v zemi. S ohledem na to, že stěžovatel je zcela nemajetný, byly vyloučeny alternativy k zajištění.

11. Proti prvnímu rozhodnutí o zajištění nepodal stěžovatel žádný opravný prostředek, neboť jak uvádí, kvůli počáteční karanténě v zajištění neměl přístup k právní pomoci.

12. Dne 1. 7. 2020 vydala žalovaná rozhodnutí č. j. KRPA-145174-30/ČJ-2020-000022-MIG o prodloužení zajištění stěžovatele. Pro účely tohoto rozhodnutí stěžovatel nebyl vyslechnut a policie vycházela z informací získaných dne 5. 6. 2020. Toto rozhodnutí stěžovatel napadl žalobou k Městskému soudu v Praze a proti jeho zamítavému rozhodnutí následně neúspěšně podal kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu (dále též „NSS“); uvedená rozhodnutí žalované i obou soudů stěžovatel napadá nynější ústavní stížností.

13. Po rozhodnutí městského soudu v dané věci obdržela žalovaná v srpnu 2020 informaci od Ministerstva vnitra České republiky, že přemístění nebylo možné uskutečnit ve lhůtě šesti týdnů od akceptace ze strany Rumunska. Stěžovatel byl proto propuštěn ze zařízení pro zajištění cizinců (dále též „ZZC“). Nyní pobývá v Pobytovém středisku a je nadále považován za dospělého.

14. Ministerstvo vnitra vydalo dne 14. 8. 2020 ve věci stěžovatele rozhodnutí č. j. OAM-346/DS-PR-D001-2020 o určení státu příslušného k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu (rozhodnutí o předání) a v tomto rozhodnutí je popsána i stěžovatelova cesta do České republiky a jeho pobyt v Rumunsku. Stěžovatel uvedl, že v Rumunsku v tábore pro mladistvé s ním zacházeli hrozně a policie se k němu chovala hrubě. V tábore byla špína. V jednom ze dvou táborů, kde bydlel, ubytovaní užívali drogy a měli mezi sebou spory. V dalším tábore byly blechy, pořád se drbal, a tak raději spal venku. Má trochu třes v rukou kvůli stresu. V Rumunsku panuje vůči cizincům represe, tamní policie s ním opakovaně špatně zacházela a omezila jej na svobodě. Nejprve neměl kde spát, poté byl ubytován ve dvou táborech. V Rumunsku měl opatrovníka a podstoupil vyšetření věku, z něž vyplynul odhad věku na 17–18 let. Na základě informací o řízení ve věci mezinárodní ochrany v Rumunsku z Azylové informační databáze (AIDA), spravované Evropskou radou pro uprchlíky a exulanty (*European Council on Refugees*

and Exiles), pak Ministerstvo vnitra dovodilo, že stěžovatel podstoupil radiologické, sérologické anebo dermatologické vyšetření; z informací o Rumunsku přitom vyplývá, že v případě pochyb se s cizinci jedná jako s nezletilými. Podle ministerstva stěžovatel nezná svůj věk ani své jméno řádně a lze mít pochyby o jeho pravé totožnosti. Ve vztahu k přijímacím podmínkám v Rumunsku ministerstvo konstatovalo, že se tamní úřady snaží vyřešit hygienické problémy v azylových zařízeních.

II. Napadená rozhodnutí soudů

15. Stěžovatel před správními soudy kritizoval výsledky určení svého věku, nedostatečné posouzení alternativ zajištění a to, že by měl být vrácen do Rumunska, kde s ním špatně zacházeli. Městský soud v Praze v jeho věci nařídil jednání. Nepožadoval eskortu stěžovatele, což odůvodnil tím, že se chtěl zaměřit na porovnání metod určení věku, k nimž se mohou lépe vyjádřit zástupce žalovaného a zástupkyně stěžovatele. Z téhož důvodu neustanovil pro jednání tlumočnicka. Stěžovatel nicméně byl na jednání eskortován, a jednání tedy proběhlo za účasti stěžovatele, avšak bez tlumočení.

16. Zástupkyně stěžovatele při jednání předložila písemné vyjádření stěžovatele o podmínkách v rumunském azylovém zařízení v Temešváru. V něm stěžovatel uváděl, že jej rumunská policie zbila, po určitou dobu neměl kde bydlet a spával na záchodech, načež onemocněl. V Temešváru, ač byl považován za nezletilého, jej ubytovali s dospělými muži. V zařízení nebyla voda a byl terčem šikany. Stěžovatel se rovněž vyjádřil, že se raději zabije, než aby byl vrácen do Rumunska. Zástupkyně stěžovatele k tomu zdůraznila, že se nejedná o pouhou frázi, neboť stěžovatel o tom opakovaně mluvil s psychologkou v zařízení pro zajištění cizinců. Ve vztahu k určení věku zástupkyně stěžovatele zdůraznila, že z odborných stanovisek podle ní vyplývá jasná preference testu TW3 (Tanner, Whitehouse) před testem GP (Greulich, Pyle), zároveň se však u obou metod požaduje i další způsob hodnocení věku, ideálně psychologické posouzení. Podle stěžovatelovy zástupkyně ostatně zřejmě i žalovaná měla o věku stěžovatele pochyby, neboť stěžovatele ponechala v ZZC Bělá-Jezová, určeném pro zranitelné osoby.

17. K dotazu soudu ohledně neshod jmen, pod nimiž stěžovatel vystupoval, zástupkyně stěžovatele uvedla, že z informací AIDA o Rumunsku vyplývá, že je zde často špatné či žádné tlumočení. Podle ní tak k rozporům mohlo dojít v důsledku špatného tlumočení, ač toto tvrzení nemohla prokázat. Zástupkyně zdůraznila, že nesrovnalosti se nikdy netýkaly věku stěžovatele, a zároveň podotkla, že stěžovatele samotného se nyní bez tlumočnicka nemohou zeptat.

18. Žalovaná uvedla, že v reakci na pochyby o tom, jestli lze stěžovatele skutečně považovat za dospělého, s ohledem na výsledek lékařské zprávy, podle níž byl metodou TW3 určen věk 16,5 let a metodou GP v rozmezí 18–19 let, se telefonicky spojila s lékařkou, která závěry testů hodnotila. Ta sdělila, že závěr má být jednoznačně odvozován od metody GP, protože podle metody TW3 nelze vlastně dospět k určení vyššího věku než 16,5 let. Stanovisko lékařky zaznamenala žalovaná v podobě úředního záznamu o telefonátu, který předložila soudu, přičemž zdůraznila, že nemá možnost se odchýlit v této čistě odborné věci od stanoviska lékaře. Ústavní soud k tomu podotýká, že z obsahu úředního záznamu založeného v soudním spisu plyne, že se toto zjišťování netýkalo stěžovatele, ale jiné osoby, a tento úřední záznam byl tak patrně předložen s tím, že obsažené lékařské vyjádření lze zobecnit a vztáhnout i na případ stěžovatele.

19. Městský soud žalobu stěžovatele zamítl. K pluralitě výsledků co do určení věku stěžovatele podle jednotlivých metod městský soud poukázal na zprávu doc. RNDr. Hany Krásničanové, CSc., která porovnává obě metody a byla provedena jako důkaz. Městský soud konstatoval, že podle této zprávy „věk 16,5 let je u chlapců průměrným věkem při dosažení konečné délky dlouhých kostí, resp. finální výšky těla, proto při použití metody TW3 nebude stanovený kostní věk nikdy překračovat tuto věkovou hranici (16,5 let). (...) Z uvedené zprávy tak vyplývá, že metoda TW3 je nevhodná pro určení kalendářního věku z věku kostního v případech, kdy se má jednat o osobu zletilou, neboť při dosažení konečné délky dlouhých kostí bude stanoven kostní věk na 16,5 roku. Uvedenému též odpovídá závěr doc. Krásničanové, podle kterého je metoda TW3 přesnější (pro stanovení kostního věku) než metoda GP, kde je odchylka 0,5 až 1 rok. Zjištěné hodnoty kostního věku by se tak podle uvedených metod neměly lišit více než o 1 rok. V daném případě se však liší o 2 roky, což odpovídá výše popsanému závěru, že metoda TW3 stanoví (a to přesněji než metoda GP) kostní věk jedince, avšak do plné zralosti kostí, k čemuž dochází u chlapců v 16,5 letech. Soud tak má za to, že lékařská zpráva jednoznačně stanoví kostní věk žalobce na 18–19 let.“ (bod 32 rozsudku městského soudu).

20. Jelikož zletilost nelze v souladu s judikaturou NSS dovést z jediného důkazu, městský soud dále odkázal na lékařskou zprávu ze dne 5. 6. 2020 o vyšetření stěžovatele, „a to ve spojení s dalšími skutečnostmi zjištěnými [žalovanou]“, z nichž jako podstatné zdůraznil rozpory ohledně totožnosti stěžovatele. Zde městský soud poukázal na zprávu Interpolu Bukurešť, „podle které osoba jménem A. A., nar. 16. 5. 2004, byla identifikována jako A.S. A., nar. 10. 9. 2004 (...), známý též jako A. W. H. (...)“, a na výpověď samotného stěžovatele ze dne 5. 6. 2020 (bod 33 rozsudku městského soudu) a vyvodil, že stěžovatelova výpověď je nevěrohodná, zejména jde-li o jeho identitu, včetně věku, a že je prokázáno, že stěžovatel opakovaně uváděl nepravdu o své identitě (body 33 a 34 rozsudku městského soudu). Městský soud nakonec zmínil judikaturu NSS, podle níž je na samotných lidech kolem rozhodné věkové hranice 18 let, aby byli schopni přesvědčivě osvědčit, že vskutku jsou takového, a nikoli vyššího věku. Ve věku kolem 18 let totiž již až na zcela nečetné výjimky mají rozumové schopnosti a osobnostní vyvrálost rozvinuty v takové míře, že mohou a mají vědět, kdy se narodili.

21. Městský soud nepřisvědčil ani dalším námitkám stěžovatele. Za dostatečné považoval úvahy žalované k alternativám k zajištění i k posouzení situace v Rumunsku, přičemž připomněl, že smyslem řízení o zajištění není konečné posouzení otázky systémových nedostatků, ale pouze vytvoření podmínek pro to, aby mohl být realizován hlavní účel a nebyl zmařen skrýváním se či vyhýbáním se realizaci správního vyhoštění. Městský soud nevzal v potaz obsah listiny, v níž stěžovatel popsal své zkušenosti v Rumunsku, což odůvodnil jeho nevěrohodností.

22. Nejvyšší správní soud napadeným rozsudkem stěžovatelovu kasační stížnost zamítl. Uvedl, že městský soud vyšel z nejnovější judikatury k otázce určování věku zajišťovaných osob. NSS se ztotožnil s hodnocením městského soudu ohledně systémových nedostatků v Rumunsku, posouzení alternativ k zajištění i ohledně věku stěžovatele. Podle NSS ve věci zaznělo příliš mnoho vzájemně rozporných tvrzení, což zásadním způsobem nabourává stěžovatelovu přesvědčivost, přitom v takovém množství se podle NSS nedají vysvětlit možnými problémy v překladu a přesvědčivé podle NSS není ani další vysvětlení stěžovatele, že v jeho kulturním okruhu přesný měsíc narození není významný, navíc on má minimální vzdělání i minimální znalosti čtení a psaní. NSS

tak shrnul, že „[j]akkoliv je pravda, že se stěžovatel vždy ‚trefil‘ alespoň do stejného roku narození, NSS je přesvědčen, že závěr žalované o zletilosti stěžovatele je dostatečně skutkově podložený“ (bod 10 rozsudku NSS).

23. Ke kasační stížnosti stěžovatel předložil jako nový důkaz kopie rodného listu a dokladu totožnosti, k čemuž NSS uvedl, že není jasné, o jaký typ dokladu totožnosti se má jednat. Těmito důkazy NSS dokazování neprováděl, což odůvodnil tak, že jde o nekvalitní fotokopie, z nichž nelze mnoho vyčíst, a i česky psané vysvětlivky k arabskému písmu v těchto dokumentech přiznávají, že část textu je nečitelná.

III. Obsah ústavní stížnosti

24. Stěžovatel uvádí, že byl nesprávně identifikován jako dospělý, a tím došlo k zásahu do jeho práva na zachování identity podle čl. 8 Úmluvy o právech dítěte. Rovněž byl nesprávně soudy hodnocen jako nevěrohodný. Stěžovatel shledává zásah do svého práva na osobní svobodu, neboť byl na základě nesprávného určení věku zajištěn podle jiných zákonných ustanovení a navíc v jiných podmínkách zajištění, než se v jeho případě – jako nezletilého, tedy zranitelné osoby – mělo stát. Má za to, že takto jeho zajištění mezi dospělými osobami po dobu delší dvou měsíců dosáhlo intenzity nelidského a ponižujícího zacházení.

25. K ústavní stížnosti stěžovatel přiložil i psychologický posudek, který k jeho osobě nechala během řízení před NSS vypracovat Organizace pro pomoc uprchlíkům. V něm se uvádí, že adoptivní matka stěžovatele se mu posmívala kvůli jeho ztížené schopnosti mluvit a učit se. Kvůli své dyslexii se ve škole moc nenaučil a podle tlumočnicka je mu hůře rozumět, protože špatně artikuluje. K dětství stěžovatele je v posudku dále popsáno, že po opuštění adoptivní rodiny žil na ulici, byl unesen a sexuálně zneužíván; sám z dětství udává tři pokusy o sebevraždu. Podle posudku se stěžovatel špatně orientuje v čase, uvádí pouze rok narození a to, že mu řekli, že se narodil v květnu. Ačkoliv pobývá v České republice již sedm měsíců, uvádí nesprávně, že je tu pouze tři měsíce. Jeho zážitky z dětství jsou spojeny s opuštěním a šikanou. Klinická psychologička dospěla k závěru, že udávaný chronologický věk 16–17 let odpovídá skutečnosti, mentální věk je 14–15 let.

26. Stěžovatel k ústavní stížnosti přiložil také další dokumenty, mezi nimi kopii svých osobních dokladů a dotaz Správy uprchlických zařízení (dále jen „SUZ“) na příslušný OSPOD, zdali je potřeba po přijetí stěžovatele do Přijímacího/pobytového střediska Zastávka s ním nadále jednat jako se zletilým. Stěžovatel podle SUZ předložil odboru azylové a migrační politiky (Ministerstva vnitra) kopii dokladu, který je patrně občanským průkazem a z nějž tlumočnick poznal datum narození 10. 9. 2004. Z fotografie na mobilu však nelze ověřit pravost dokladu. OSPOD odpověděl, že podle dostupných informací, zejména lékařského vyšetření, je potřeba se stěžovatelem nadále zacházet jako se zletilým.

27. Dále stěžovatel k ústavní stížnosti přiložil vyjádření Fakultní nemocnice Motol ze dne 8. 12. 2020, v němž jsou v souvislosti s jiným případem porovnávány metody TW3 a GP. Podle tohoto vyjádření dle metody TW3 „chlapec vyhodnocený touto metodou na 16,5 roku, má biologický věk nejméně 16,5 roku až plná dospělost. (...) Hodnocení kostního věku podle Greulich a Pylové si všímá i drobných změn až do dokončení plné

osifikace“; pokud metodou GP „odpovídá kostní věk 19 rokům[, je] pravděpodobné, že chlapec má 19 a více roků, ale nemůžeme vyloučit, že pokud měl urychlenou pubertu, má teprve 17 – 17,5 roků“.

IV. Vyjádření dalších účastníků řízení

28. Nejvyšší správní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti podotkl, že ústavní stížnost je odlišná od textu kasační stížnosti a rozsah argumentů ústavněprávní povahy je nesrovnatelný. Má za to, že pasivita kvalifikovaného advokáta, který se na danou agendu specializuje, naráží na koncepci subsidiarity ústavní stížnosti, která znamená nejen vyčerpání procesních prostředků, nýbrž i argumentů s ústavněprávní relevancí v těchto prostředcích. Pokud Ústavní soud ústavní stížnost věcně projedná, podle NSS utvrdí přístup mnoha advokátů, že na řízení před obecnými soudy vlastně vůbec nezáleží, neboť je možno podstatnou část argumentace rozvinout až v řízení před Ústavním soudem. NSS současně podotýká, že může obtížně reagovat na argumenty v ústavní stížnosti, které nebyly předmětem porady senátu při rozhodování o kasační stížnosti (úvahy stěžovatele o rozporu soudních rozhodnutí s Úmluvou o právech dítěte, odkazy na praxi Evropského soudu pro lidská práva či Výboru pro práva dítěte apod.). K věci NSS dále uvádí, že česká praxe a judikatura není postavena na principu, že v případě jakýchkoli pochybností o věku se má za to, že migrant je osoba mladší 18 let věku. Soudce zpravodaj si klade otázku, jak by takový pomyslný princip přispěl k ochraně skutečných nezletilců v zařízeních pro děti a přispěl k dosažení nejlepšího zájmu dětí umístěných v těchto zařízeních.

29. Městský soud odkázal na odůvodnění svého rozsudku s tím, že závěr o zletilosti stěžovatele byl založen nejen na závěrech lékařské zprávy, ale též na nevěrohodnosti stěžovatele, neboť ten uváděl rozdílné identity v České republice a v Rumunsku. Metodu TW3 považuje městský soud za nevhodnou pro určení kalendářního věku z věku kostního v případech, kdy se jedná o osoby zletilé, jelikož při dosažení konečné délky dlouhých kostí bude stanoven kostní věk na 16,5 roku. Městský soud nepochybně, že metoda GP byla vyvinuta pro medicínské účely a neslouží primárně k určení kalendářního věku, nicméně to ji nečiní nezpůsobilou jako důkazní prostředek, bude-li vhodně kombinována s dalšími důkazy.

30. Žalovaná (Policie České republiky, Krajské ředitelství Policie hl. m. Prahy) ve svém vyjádření zdůraznila, že v době vydání rozhodnutí o prodloužení zajištění nic nenasvědčovalo tomu, že by se jednalo o nezletilého bez doprovodu. Správní orgán není v takové pozici a natolik erudován, aby hodnotil relevantnost odborného lékařského vyšetření v situaci, kdy o věrohodnosti těchto údajů nemá pochyb. Rovněž žalovaná poukazuje na to, že stěžovatel uváděl různé údaje ke své identitě. Pokud by měla při určení věku vždy zohlednit dvouletou odchylku, mohlo by *ad absurdum* docházet k situacím, kdy by i cizinec, kterému je 35 let, byl označen jako osoba nezletilá bez doprovodu. Růst kostních štěrbin se totiž plně uzavírá v devatenáctém roce života podle metody GP a v 16,5 letech života podle metody TW3. To nelze akceptovat s ohledem na ochranu skutečně nezletilých cizinců.

V. Posouzení Ústavního soudu

31. Ústavní soud se nejdříve zabýval předpoklady projednatelnosti ústavní stížnosti podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Shledal, že ústavní stížnost je procesně bezvadná, byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), oprávněnou osobou, která je řádně zastoupena (§ 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), k jejímu projednání je Ústavní soud příslušný a v části směřující proti soudním rozhodnutím jde o návrh přípustný. Stěžovatel před podáním ústavní stížnosti vyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), a to nejen po stránce formální (proti napadenému rozsudku NSS není přípustný další opravný prostředek), ale i materiální, jak Ústavní soud v souladu s principem subsidiarity ústavní stížnosti konstantně vyžaduje. V tomto ohledu Ústavní soud podotýká, že pro splnění tohoto požadavku (materiální vyčerpání procesních prostředků) není nutné, aby stěžovatel v předchozím řízení namítal výslovně porušení svého ústavně zaručeného práva, respektive uplatňoval přímo ústavněprávní argumentaci, ale postačí, pokud se z jeho námitek (které mohou být samozřejmě vedeny na úrovni podústavního práva) takové porušení podává (to potvrzuje i judikatura zmíněná Nejvyšším správním soudem, tedy náleží sp. zn. III. ÚS 117/2000 ze dne 13. 7. 2000). To je splněno i v projednávaném případě; ústavní stížnost nepřichází s žádnými zcela novými skutečnostmi či výtkami, které by v určité míře nezazněly již v předcházejícím řízení a takovými novými námitkami nemohou být ani rozvinuté odkazy na mezinárodní zdroje a praxi.

32. Ústavní soud zvažoval, zda nařídít jednání za účelem provedení důkazů navržených stěžovatelem (viz § 44 zákona o Ústavním soudu). Jelikož však shledal porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které plyne přímo ze spisového materiálu, a případné dokazování by nemělo již žádný vliv na zbavení svobody stěžovatele, které už netrvá, jednání nenařídil.

33. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. V rámci principu minimalizace zásahů Ústavního soudu do pravomoci orgánů veřejné moci však ústavní stížnosti vyhověl pouze v části směřující proti rozhodnutím správních soudů (viz též bod 89 níže).

34. Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími správních soudů došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, a to jmenovitě jeho práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“), práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a práva na tlumočníka dle čl. 37 odst. 4 Listiny. K těmto zásahům došlo jednak procesními nedostatky v řízení před městským soudem i před NSS a jednak v důsledku nedostatků při určování věku stěžovatele.

A. Jednání soudu za fyzické přítomnosti stěžovatele, avšak bez možnosti jednat

35. Při rozhodování o zajištění jednotlivce je nezbytné vycházet z toho, že osobní svoboda představuje v demokratickém právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Je předpokladem toho, aby si mohl každý sám uspořádat svůj vlastní život, aby mohl rozhodovat o jeho podstatných aspektech a svým jednáním usilovat o vlastní štěstí.

Jakkoliv tato svoboda již ze své podstaty nemůže být neomezená, se zásahy do ní mohou být spojeny neodstranitelné následky ve všech sférách života jednotlivce. Stát, který je založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy), do ní proto může zasahovat pouze na základě zákona a v jeho mezích a nesmí se při tom dopustit svévole či libovůle (čl. 8 odst. 2 a 5 ve spojení s čl. 4 odst. 3 a 4 Listiny). Trvání na dodržení všech zákonem stanovených podmínek jejího omezení představuje základní garanci, že budou skutečně respektována práva dotčeného jednotlivce a že v jeho případě nedojde ke zneužití moci [srov. například náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 916/13 ze dne 17. 2. 2015 (N 33/78 SbNU 451), bod 27; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též z <http://nalus.usoud.cz>]

36. Právo na osobní svobodu je garantováno čl. 8 odst. 1 Listiny, čl. 5 odst. 1 Úmluvy a ve vztahu k dětem i čl. 37 písm. b) Úmluvy o právech dítěte. Také Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) považuje právo na osobní svobodu, zakotvené v čl. 5 Úmluvy, za jedno z nejvýznamnějších základních práv chránících fyzickou bezpečnost osoby, které jako takové má v demokratické společnosti vrcholný význam (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 45).

37. Rozhodnutí týkající se základního práva na osobní svobodu podléhá přezkoumání u nezávislého a nestranného soudu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Součástí zásad spravedlivého procesu je podle čl. 38 odst. 2 Listiny také právo každého, „aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům“, tedy právo, aby každému bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat [náleží sp. zn. II. ÚS 2020/18 ze dne 28. 3. 2019 (N 43/93 SbNU 105), bod 27]. V případech, kdy se jedná o osobu, jež neovládá jazyk jednání, je zásadní též čl. 37 odst. 4 Listiny, který jí zaručuje právo na tlumočnicka.

38. Také Úmluva zakotvuje záruky soudního přezkumu zbavení svobody, a to v čl. 5 odst. 4 Úmluvy, podle nějž každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné. Toto ustanovení obsahuje obdobné garance spravedlivého procesu při rozhodování o zbavení svobody jako čl. 6 Úmluvy [náleží sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69), bod 28]; toto řízení musí být kontradiktorní a vždy musí být zajištěna i rovnost zbraní mezi stranami (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *A. a další proti Spojenému království* ze dne 19. 2. 2009 č. 3455/05, § 204).

39. Soudní přezkum zajištění cizinců upravuje § 172 odst. 5 zákona o pobytu cizinců následovně: „O žalobě proti rozhodnutí o zajištění cizince a o žalobě proti rozhodnutí o prodloužení doby trvání zajištění cizince nebo proti rozhodnutí o nepropuštění ze zařízení soud rozhodne do 7 pracovních dnů ode dne doručení správního spisu soudu. Soud nařídí k projednání věci jednání, navrhne-li to účastník řízení nejpozději do 5 dnů ode dne podání žaloby nebo je-li to nezbytné. O tom musí být cizinec v rozhodnutí policie poučen. Rozhodne-li soud o zrušení napadeného rozhodnutí, vyrozumí o tom policii bezprostředně po vyhlášení rozsudku.“ Jde-li o tlumočení v soudním řízení, platí, že „účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočnicka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo“. (§ 18 odst. 2 občanského soudního řádu ve spojení s § 64 soudního řádu správního).

40. V projednávaném případě se v řízení před městským soudem konalo jednání, na němž byl přítomen i stěžovatel, neovládající český jazyk, avšak nebylo nijak zajištěno tlumočení. Ústavní soud si je vědom toho, že soudce městského soudu byl v nelehké situaci, neboť jednání nařídil k posouzení odborné otázky určení věku a měl za to, že vyjádření cizince pro něj není pro porovnání metod určování věku podstatné, a zároveň byl vázán velmi krátkou lhůtou sedmi pracovních dní pro rozhodnutí ve věci zajištění dle § 172 odst. 5 zákona o pobytu cizinců. Po domluvě se zástupkyní stěžovatele tak soudce pokračoval v jednání za přítomnosti stěžovatele a bez tlumočení.

41. Ústavní soud nicméně považuje za krajně problematické vést jednání soudu za přítomnosti osoby, jež se domáhá soudní ochrany, aniž tato osoba průběhu jednání rozumí a má možnost se jakkoli vyjádřit k prováděným důkazům a vůbec se účinně do jednání zapojit. K tomu navíc v projednávaném případě přistupuje závěr městského soudu o nevěrohodnosti stěžovatele, učiněný rovněž bez toho, aby stěžovatel sám dostal příležitost vyjádřit se k dotčeným otázkám a okolnostem, na jejichž základě městský soud k tomuto závěru dospěl.

42. Situace, v níž se stěžovatel ocitl, kdy byl přítomen jednání o svém základním právu, ale nijak nerozuměl obsahu tohoto jednání, který mu nikdo netlumočil ani jinak nezprostředkoval, působí spíše, jako by se stal účastníkem kafkovského procesu, nikoli spravedlivého procesu v demokratickém právním státě. Blíží se to až situaci, kdy se s člověkem jedná jako s předmětem či objektem, nikoli jako se subjektem práv, což je ovšem v rozporu s lidskou důstojností chráněnou čl. 1 Listiny. Ústavní soud zdůrazňuje, že pojetí ústavnosti v České republice se neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity), ale v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv se základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, stala lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s objektem či předmětem [nálezn. sp. zn. I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009 (N 188/54 SbNU 325), bod 19].

43. V tomto duchu ze shora uvedených ústavně zaručených práv (čl. 37 odst. 4 a čl. 38 odst. 2 Listiny obecně a čl. 5 odst. 4 Úmluvy pro soudní přezkum zbavení svobody) vyplývá, že pokud se koná jednání soudu za přítomnosti osoby, která se domáhá soudní ochrany, byť i nebylo naříděno na její žádost, je nezbytné zajistit takové podmínky, aby se jej dotčená osoba měla možnost účastnit plnohodnotně [srov. též rozsudek ESLP ve věci Al Husin proti Bosně a Hercegovině (č. 2) ze dne 25. 6. 2019 č. 10112/16, § 115], tedy aby se do něj fakticky mohla zapojit, aby rozuměla jeho obsahu, mohla se v něm vyjadřovat a reagovat na jeho průběh.

44. Jak bylo zmíněno výše, i řízení přezkoumávající zbavení svobody osoby, včetně zajištění cizince, musí mít kontradiktorní povahu a zajišťovat rovnost stran; účastníci tak musí mít možnost uvádět skutečnosti na podporu svých nároků a také se seznámit se stanovisky jiných účastníků, jejichž účelem je ovlivnit rozhodnutí soudu, a vyjádřit se k nim. Ústavní soud v minulosti opakovaně připomněl, že mezi neopominutelné prvky práva na spravedlivý proces patří zásada *audiatur et altera pars* („budiž vyslechnuta i druhá strana“), z níž plyne „povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkovi řízení možnost účinně uplatňovat námítky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat; vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťuje ochranu základních práv, ta je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního

řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů“ [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3), bod 12]. Soud tedy samozřejmě není povinen předneseným stanoviskům a tvrzením přisvědčit; podstatné je, aby tomu, o jehož práva a povinnosti se jedná, byl vytvořen prostor pro plnou participaci na řízení v rozsahu, v jakém mohou být dotčeny jeho oprávněné zájmy (nález sp. zn. IV. ÚS 2119/11, citovaný výše, bod 13).

45. Současně však kontradiktornost řízení nelze absolutizovat; i ESLP tak uznává, že dokonce i v trestním řízení může být za určitých okolností právo na plně kontradiktorní řízení v nezbytném rozsahu omezeno (viz rozsudek velkého senátu ESLP ve věci A. a další proti Spojenému království, citovaný výše, § 205). Požadavek procesní spravedlnosti podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy nevytváří jednotný a neměnný standard řízení, aplikovatelný bez ohledu na kontext a okolnosti konkrétního případu i druh zbavení svobody, o něž jde [viz rozsudek ESLP ve věci Al Husin proti Bosně a Hercegovině (č. 2), citovaný výše, § 114]. Podstatné je, aby dotčená osoba měla dostatečné informace o tom, co je jí vytýkáno, a možnost to účinně rozporovat; pokud je tento požadavek naplněn, pak může být akceptovatelné i to, že daná osoba například nemá možnost seznámit se se všemi písemnostmi ve spise a vyjádřit se k nim [srov. rozsudek ESLP ve věci Al Husin proti Bosně a Hercegovině (č. 2), citovaný výše, § 115 a 119].

46. V projednávaném případě byl tedy stěžovatel přítomen jednání před městským soudem, ale fakticky se do něj nijak nemohl zapojit, protože nebylo zajištěno tlumočení. Tak nejenže nemohl rozumět tomu, co se při jednání děje, ale nemohl se k probíraným otázkám ani osobně vyjádřit, a to přestože jeho vyjádření by mohlo ovlivnit rozhodnutí soudu. Městský soud své rozhodnutí totiž založil mimo jiné na závěru o nevěrohodnosti stěžovatele s ohledem na určitou rozpornost jeho předchozích výpovědí při udávání totožnosti v České republice a Rumunsku; stěžovatel však u městského soudu nedostal žádnou příležitost se k této rozpornosti vyjádřit a vysvětlit ji. Tento nedostatek v řízení přitom nemohla nijak kompenzovat ani skutečnost, že stěžovatel byl zastoupen a jeho zástupkyně byla na jednání přítomna.

47. Uvedený závěr ostatně dokládá i faktický průběh jednání. Soudce se stěžovatelovy zástupkyně dotázal mimo jiné na její stanovisko ke zprávě Interpolu Bukurešť, podle níž „v Rumunsku, kde požádal o azyl, by měl být žalobce identifikován pod dalšími dvěma identitami s uvedenými jinými daty narození“. Zástupkyně stěžovatele uvedla, že z této zprávy plyne, že „i v Bukurešti byl žalobce veden jako nezletilý bez doprovodu. (...) K tomu, jak probíhalo na rumunské straně tlumočení nebo jak neprobíhalo, nemám více zpráv než ty, na které odkazujeme, na ty zprávy EASO, to znamená, že v určitých fázích tlumočeno není, nebo že probíhá komunikace lámanou angličtinou. (...) Bohužel tady to blíže nevyjasníme bez přítomnosti tlumočnicka, takže to ponechám asi spíš na nějaké další vyjasnění.“. Zástupkyně stěžovatele se pokusila vysvětlit také rozdílnosti ve jménech, která stěžovatel dříve uváděl, a to tak, že stěžovatel podle všeho nejprve uvedl své křestní jméno a příjmení a později i své rodné jméno; městský soud však v napadeném rozhodnutí toto vysvětlení nijak nereflektoval (ani na něj nijak nereagoval). Ústavní soud zde na okraj podotýká, že v některých případech skutečně může dojít k nesrovnalostem i v důsledku špatného překladu anebo přepisu ze strany překladatele (jak dobře ukazuje např. rozsudek NSS sp. zn. 5 Azs 40/2009 ze dne 28. 7. 2009).

48. Ústavní soud tak konstatuje, že stěžovatel nedostal účinnou možnost vyjádřit se k vytýkanému rozporu v uváděných jménech a datech narození, o nichž získala žalovaná informace ze zprávy Interpol, ani během správního, ani během soudního řízení. Přesto mu byl tento rozpor přičítán k tíži a byl zásadním argumentem, pro který městský soud považoval stěžovatele za nevěrohodného. Shledaná nevěrohodnost stěžovatele pak byla důvodem, pro který se městský soud přiklonil k závěru, že stěžovatel je zletilý. Lze sice pouze spekulovat, zda by stěžovatel byl schopen rozpory ve jménech a datech narození vyjasnit, avšak měl tuto možnost dostat. Skutečnost, že se tak nestalo, s sebou také nese výraznou intruzi do jeho důstojnosti, neboť dochází k tomu, že jednotlivec je ze strany státu obviňován (je mu něco vytýkáno a přičítáno k tíži), aniž ovšem mu to je řádně sděleno a umožněno mu na to osobně reagovat.

49. Tento nedostatek v řízení před městským soudem pak nenapravit ani Nejvyšší správní soud, přestože stěžovatel v kasační stížnosti namítl, že se jej městský soud měl pokusit dotázat na nesrovnalosti ohledně jeho jména a příjmení.

50. Postupem městského soudu, který vedl jednání za přítomnosti stěžovatele, avšak bez tlumočení, a tedy aniž stěžovatel měl účinnou možnost se do jednání zapojit, uplatňovat námítky, argumenty a reagovat na tvrzení týkající se své osoby, bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, specificky právo účastnit se a být slyšen v řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny, a právo na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4 Listiny, jakož i jeho právo na osobní svobodu podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Nejvyšší správní soud tento postup zamítnutím kasační stížnosti potvrdil.

B. Určování věku cizince a jeho dopad na osobní svobodu stěžovatele

51. S ohledem na význam osobní svobody trvá Listina i Úmluva na striktní vázanosti zákonnými důvody a způsobem jejího zbavení. Podle čl. 8 odst. 2 Listiny nesmí být nikdo „zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon“. Úmluva pak v čl. 5 odst. 1 stanovuje výčet situací, kdy lze někoho zbavit svobody, je-li to v souladu s řízením stanoveným zákonem; podle písm. f) mezi ně patří i „zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání“. Právům zaručeným čl. 5 Úmluvy pak odpovídají práva uvedená v čl. 6 Listiny základních práv EU (rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 15. 2. 2016 ve věci C-601/15 PPU JN proti Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, bod 47), a požadavek zákonnosti zajištění se tedy vztahuje i na zajištění podle nařízení Dublin III.

52. Zákon o pobytu cizinců rozlišuje mezi zajištěním osob mladších osmnácti let a zajištěním dospělých za účelem předání. Dospělý může být zajištěn za účelem předání, nelze-li účinně uplatnit zvláštní opatření za účelem vycestování, jsou-li splněny podmínky pro předání a existuje-li vážné nebezpečí útěku (§ 129 odst. 4 zákona o pobytu cizinců). Naproti tomu dítě bez doprovodu lze zajistit, pouze „je-li důvodné nebezpečí, že by mohl[o] ohrozit bezpečnost státu či závažným způsobem narušit veřejný pořádek, a je-li to v jeho zájmu v souladu s Úmluvou o právech dítěte“ (§ 129 odst. 5 zákona o pobytu cizinců; Ústavním soudem použitý termín „dítě“ odpovídá názvosloví používanému v Úmluvě o právech dítěte). S ohledem na přísnější úpravu důvodů zajištění u dětí může mít nesprávné určení věku za následek nezákonnost rozhodnutí o zajištění.

53. ESLP již konstatoval, že zbavení svobody dítěte, pokud ve skutečnosti nemělo být vystaveno zajištění, je porušením čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy (viz rozsudek ESLP ve věci Mohamad proti Řecku ze dne 11. 12. 2014 č. 70586/11, § 86).

54. Na děti se zároveň vztahují jiná pravidla pro určení země odpovědné k posouzení žádosti ve věci mezinárodní ochrany. Podle Soudního dvora EU „vzhledem k tomu, že nezletilí bez doprovodu tvoří kategorii obzvláště zranitelných osob, je důležité neprodlužovat postup pro určení příslušného členského státu více, než je nezbytně nutné, což znamená, že v zásadě nebudou přemísťováni do jiného členského státu“ (rozsudek Soudního dvora ve vztahu k předchozímu nařízení Dublin II ze dne 6. 6. 2013 ve věci C-648/11 MA, BT, DA proti Secretary of State for the Home Department, bod 55, srov. též čl. 8 odst. 4 nařízení Dublin III). Nesprávným určením věku tedy může být ovlivněno i vůbec naplnění účelu zajištění, jímž je zajistit bezproblémový přesun do příslušného členského státu.

55. Děti bez doprovodu, jež opouštějí svoji zemi samy z nejrůznějších důvodů, často i kvůli pronásledování nebo válce, jsou obzvláště zranitelné a mohou být snadno oběťmi špatného zacházení. Nedostatečná identifikace dětí může vést k nezákonnému zbavení svobody i k absenci podpory, která dítěti ve zranitelném postavení náleží, a to nejen v podobě opatrovníka (zde zástupce OSPOD), přístupu ke vzdělání, řízení zohledňujícího nezralost dítěte, ale i v podobě bezpečného prostředí pro dítě v ubytovacích prostorech odpovídajících potřebám dětí [srov. obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 6 o zacházení s oddělenými dětmi a dětmi bez doprovodu mimo jejich zemi původu ze dne 1. 9. 2005, CRC/GC/2005/6]. Z toho důvodu je potřeba k určování věku přistupovat nanejvýš odpovědně a přikládat mu velkou váhu.

56. Postupy k určování věku, z nichž navíc některé mají lékařskou povahu, musí v průběhu svého provádění i při hodnocení výsledků respektovat lidskou důstojnost (čl. 1 Listiny a čl. 1 Listiny základních práv EU) a je potřeba dbát na nejlepší zájem dítěte, jako při jakékoli činnosti týkající se dítěte [čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 24 odst. 2 Listiny základních práv EU, srov. např. náleží sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), bod 26]. V případě postupů lékařské povahy může jít zároveň o zásah do lidské integrity (čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 7 Listiny základních práv EU), a i takto je třeba na ně nahlížet.

57. Potíže, jež vyvstávají v souvislosti s určením chronologického věku osoby, vyplývají z toho, že neexistuje jediná metoda nebo konkrétní kombinace metod, pomocí které by bylo možné vědeckým způsobem určit přesný věk jedince [IARLJ-Europe/EASO. Soudcovská analýza: Zranitelnost v kontextu žádostí o mezinárodní ochranu (Judicial Analysis: Vulnerability in the context of applications for international protection). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, s. 53].

58. Výbor pro práva dítěte doporučuje, aby se nebral v úvahu pouze fyzický vzhled jedince, ale též jeho psychická vyspělost. Určování věku by mělo proběhnout vědeckým, bezpečným a férovým způsobem, citlivě vůči dětem i genderovým aspektům, bez rizika porušení fyzické integrity dítěte a s patřičným ohledem na zachování lidské důstojnosti. V případě přetrvávající nejistoty ohledně věku osoby by se měla uplatnit zásada v pochybnostech ve prospěch, takže pokud je možné, že dotčená osoba je dítě, mělo by se s ní zacházet jako s dítětem [obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 6, citovaný výše, bod 31(i)].

59. Na úrovni unijního práva upravuje určování věku pro azylová řízení obdobně čl. 25 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění) (dále jen „procedurální směrnice“). Jakékoli medicínské určení věku může podle této úpravy nastoupit teprve tehdy, má-li příslušný orgán pochyby po zohlednění obecného prohlášení žadatele nebo jiných vhodných údajů, a mají být upřednostňována co nejméně invazivní vyšetření (čl. 25 odst. 5 procedurální směrnice).

60. Podle zákona o pobytu cizinců je v souvislosti s určováním věku policie oprávněna „v případě důvodné pochybnosti, že jde o nezletilého cizince bez doprovodu, takového cizince zajistit do doby, než je zjištěn jeho skutečný věk. Policie zahájí úkony ke zjištění věku nezletilého cizince bez doprovodu bezodkladně po jeho zajištění. Odmítne-li nezletilý cizinec bez doprovodu provedení úkonů ke zjištění věku, hledí se na něj jako na zletilého cizince. Pokud výsledky zjišťování věku nejsou průkazné, hledí se na cizince jako na nezletilého cizince bez doprovodu.“ (§ 129 odst. 5 zákona o pobytu cizinců).

61. Ústavní soud podotýká, že tedy nelze souhlasit s vyjádřením Nejvyššího správního soudu, podle nějž česká praxe není postavena na principu, že v případě pochybností o věku osoby se má za to, že migrant je osoba mladší 18 let věku. Tento princip je naopak zakotven přímo v zákoně, pro účely řízení ve věci mezinárodní ochrany je pak stanoven i v procedurální směrnici. Je ovšem pravda, jak uvádí i NSS, že umístění dospělého cizince do zařízení pro děti by dostatečně nechránilo nejlepší zájmy tam ubytovaných dětí. Z toho důvodu je potřeba provést určení věku skutečně důkladně, aby pochyby byly co nejvíce rozptýleny.

62. V projednávaném případě ze spisového materiálu plyne, že stěžovatel byl za přítomnosti tlumočnicka informován o tom, že bude podroben lékařskému vyšetření a jaký má toto účel, nicméně po dobu zdravotnických úkonů tlumočnick nebyl přítomen. V lékařské zprávě se uvádí, že stěžovatel „nemluví, česky, ani anglicky, ani německy“, a je konstatována „jazyková bariéra“; absence tlumočnicka při vyšetření vyplývá i z rozpisu tlumočnických služeb. Stejně tak podle spisu nebyl po dobu zdravotnických úkonů se stěžovatelem přítomen ani zástupce OSPOD. Ze spisového materiálu nevyplývá, ani že by stěžovatel byl s výsledky lékařského vyšetření seznámen; výsledek lékařské zprávy byl podle zprávy „předán doprovázející policistce“. Od výsledku lékařského vyšetření žalovaná se stěžovatelem nadále zacházela jako s dospělým.

63. Výbor pro práva dítěte ve své praxi považuje kvalifikovaného zástupce s potřebnými jazykovými znalostmi během procesu určování věku za stěžejní záruku, aby mohlo být dítě slyšeno v souladu s čl. 3 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (oznámení výboru ve věci NBF proti Španělsku ze dne 18. 2. 2019 č. CRC/C/79/D/11/2017, bod 12.6; či oznámení ve věci A.L. proti Španělsku ze dne 10. 7. 2019 č. CRC/C/81/D/16/2017, bod 12.8). V souladu s právem dítěte být slyšeno v záležitosti, která se jej dotýká, zaručeným čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, je nezbytné nejen umožnit dítěti se v dané věci vyjádřit, ale také jej pak informovat o výsledku dané věci i o tom, jak bylo s jeho vyjádřením naloženo [srov. obdobně nález sp. zn. II. ÚS 725/18 ze dne 8. 10. 2018 (N 165/91 SbNU 61), bod 49].

64. Shora popsany postup při určování věku stěžovatele neodpovídá doporučením Výboru pro práva dítěte, jak byla zmíněna. Stěžovateli nebyla poskytnuta náležitá

podpora během samotného procesu určování věku, při němž nebyl přítomen zástupce OSPOD či jiný kvalifikovaný zástupce a ani zajištěno tlumočení; navíc stěžovatel nebyl ani seznámen s výsledky vyšetření a určením věku a neměl možnost se k nim vyjádřit. Přesto s ním, bez bližšího vysvětlení, žalovaná následně začala zacházet jako s dospělým. I v této situaci, podobně jako když byl stěžovatel přítomen soudnímu jednání ve vlastní věci, kterému vůbec nemohl rozumět, tak se stěžovatelem bylo jednáno spíše jako s objektem, nikoli subjektem práv, což je z hlediska ochrany lidské důstojnosti nepřijatelné.

65. Mimo celkový postup při určení věku stěžovatele je třeba se v tomto případě věnovat i samotným použitým metodám a jejich vyhodnocení. V tomto ohledu se městský soud i Nejvyšší správní soud odvolávají zejména na rozsudek NSS sp. zn. 5 Azs 107/2020 ze dne 25. 6. 2020. V něm NSS uvedl, že „nepopírá, že i metoda GP může být použita při odhadu kostního věku, avšak má pochyby, že je metodou nejpřesnější, resp. přesnější než metoda TW3, která odděleně hodnotí jednotlivé kosti. Ostatně to, že celosvětově užívanou metodou první volby je metoda TW3 potvrzuje i odborné stanovisko doc. RNDr. Hany Krásničanové, CSc. (...)“ (bod 43). NSS též poukázal na praxi ze zahraničí, kde se „vychází z toho, že výsledek vyšetření zápěstní kosti má omezenou autoritativní hodnotu – zvláště po dosažení věku 16 let je důkazní hodnota vyšetření nižší a nelze z ní jednoznačně usuzovat na skutečný věk. Výpověď dotčeného cizince tak zjištěný výsledek vyšetření věku nemůže zpochybnit, ledaže by byl vyšší o 3 a více let oproti cizincem udávanému věku. Jako jediný důkaz je tak výsledek vyšetření kostního věku uznáván v případech, že by odchylka oproti udávanému věku byla vyšší než 3 roky (...) [O]bě uvedené metody jsou založeny na srovnávacím materiálu, u něhož je nezbytné zohlednit i jiný socioekonomický a geografický původ posuzovaných osob (...)“ (bod 44). NSS pak shrnul, že posuzování věku musí představovat „rychlý postup, který může zahrnovat též lékařské vyšetření, u něhož ovšem nelze – v závislosti na užitých metodě – vyloučit určitou míru chybovosti či odchylky; podle okolností tedy může být vhodná i jeho kombinace s psychosociálním hodnocením dotčeného cizince na základě jeho pohovoru se sociálním pracovníkem či psychologem“ (bod 45).

66. Ústavní soud zdůrazňuje, že v citovaném rozsudku tak NSS odmítl absolutizovat závěry lékařského vyšetření z metody GP; preferuje naopak metodu TW3 s tím, že i v tomto případě má vyšetření omezenou vypovídající hodnotu; zpochybnit výpověď cizince pak lze pouze v případě, že rozdíl mezi věkem zjištěným lékařským způsobem a věkem udávaným cizincem činí 3 a více let.

67. Ústavní soud má za to, že městský soud v projednávaném případě tyto závěry NSS zcela převrátil. V případě stěžovatele byl rozdíl mezi výsledky vyšetření TW3 a GP přesně dva roky (z lékařské zprávy lze citovat: „Snímky odeslány k vyhodnocení do programu BoneExpert – GP 18,63 let, TW3 16,36 let“), stejně jako rozdíl mezi věkem udávaným stěžovatelem a výsledkem vyšetření metodou GP, což je odchylka, kterou citovaný rozsudek NSS i zpráva RNDr. Krásničanové uvádí jako zcela běžnou. Není tedy splněno, jak naznačuje městský soud, že zde byl dán příliš velký rozdíl a ten sám mohl zpochybnit tvrzení stěžovatele. Z citovaného rozsudku NSS i z vyjádření RNDr. Krásničanové nadto vyplývá, že obě metody mají nižší vypovídací hodnotu u osob jiného geografického původu než z Evropy či Ameriky. Městský soud se přesto v otázce určení věku stěžovatele spokojil jen s výsledky lékařského vyšetření v kombinaci se shledanou nevěrohodností stěžovatele z důvodu nejednotnosti ve jménech a datech narození, která stěžovatel udával – přičemž ovšem stěžovatel nedostal sám možnost se v těchto ohledech

vyjádřit, jak bylo vytknuto výše – , aniž považoval za nutné například doplnění odborného psychosociálního posouzení stěžovatele, doporučované v citovaném rozsudku NSS (pro úplnost Ústavní soud dodává, že žalovaná v řízení odkazovala také na úřední záznam o sdělení lékařky, který se však týkal jiného případu).

68. I na mezinárodní úrovni se zdůrazňuje, že určení věku by mělo „zahrnovat multidisciplinární posouzení nezávislým orgánem, jež by probíhalo po určitou dobu, a nemělo by být založeno čistě na medicínském posouzení. Vyšetření by měla být prováděna pouze se souhlasem dítěte anebo jeho opatrovníka. Neměla by zasahovat do integrity dané osoby a měla by odpovídat lékařským etickým standardům. Je potřeba zřetelně uvést a zohlednit možnou chybu měření u medicínských i jiných vyšetření. Pokud přetrvávají pochyby o nezletilosti dotčené osoby, měla by být uplatněna zásada v pochybnostech ve prospěch.“ [rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1810 (2011) o dětech bez doprovodu v Evropě: otázky příjezdu, pobytu a návratu (Unaccompanied children in Europe: issues of arrival, stay and return) ze dne 15. 4. 2011, bod 5.10].

69. Výbory OSN pak doporučují, že určování věku by mělo spočívat na „uceleném posouzení fyzické i psychické zralosti dítěte, provedeném specializovanými pediatry nebo jinými odborníky schopnými porovnávat různé aspekty dospívání. Takové posouzení by mělo být rychlé, provedeno způsobem přátelským vůči dětem, zohledňovat genderové a kulturní aspekty, mělo by zahrnovat rozhovory s dětmi a případně i s dospělými, kteří je doprovázejí, a to v jazyce, kterému dítě rozumí. (...) Státy by se měly zdržet použití medicínských metod založených mimo jiné na analýze kostí a zubů, které mohou být nepřesné, mají vysokou míru chybovosti, mohou být bolestivé a vést ke zbytečným právním sporům.“ [viz společný obecný komentář Výboru pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků č. 4 a Výboru pro práva dítěte č. 23 o povinnostech států týkajících se lidských práv dětí v kontextu mezinárodní migrace v zemích původu, tranzitu, cílových zemích a zemích návratu ze dne 16. 11. 2017, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, bod 4].

70. K lékařským metodám používaným pro určení věku je vhodné dále doplnit, že metoda GP nebyla původně vyvinuta s cílem určit chronologický věk mladých lidí, ale s cílem určit, zdali se děti, jejichž chronologický věk je znám, dostatečně rychle vyvíjejí ve srovnání se svými vrstevníky stejného pohlaví. Podkladem pro studii byly rentgenové snímky zápěstí zdravých bílých dětí z USA s evropskými předky z bohatších rodin s vyšším vzděláním. Každý standard je založen na srovnání 100 dětí daného věku a snímky byly opatřeny pomocí studie nadace Brush Foundation provedené mezi lety 1930 a 1942 [viz zpráva Australského výboru pro lidská práva, *Nejistý věk: šetření, jak se zachází s osobami podezřelými z trestných činů převádění osob, které o sobě tvrdí, že jsou děti* (An age of uncertainty: Inquiry into the treatment of individuals suspected of people smuggling offences who say that they are children), červenec 2012, s. 55]. Rentgenový snímek zápěstí má objektivním způsobem měřit, zdali dotčená osoba dosáhla fyzické (a kostní) zralosti. Z některých vědeckých studií, na něž odkazuje Australský výbor pro lidská práva, vyplývá, že je asi 61% statistická pravděpodobnost, že osoba bude mít zralé kosti v zápěstí, když dosáhne osmnáctých narozenin. U více než poloviny mladých mužů dosáhly tedy kosti zralosti před dosažením věku 18 let (práva Australského výboru pro lidská práva, citovaná výše, s. 61–62). Dále je třeba mít na paměti, že výsledky určení kostního věku se liší podle etnicity a socio-ekonomických podmínek (výživy a postavení). Například ve vztahu k dětem z Pákistánu zjistili vědci, že tyto děti se vyvíjejí odlišným

tempem v různých fázích svého života (rychleji v raném dětství, pomaleji ke konci dětství a opět rychleji v období puberty) [zpráva Australského výboru pro lidská práva, citovaná výše, s. 65–66, odkazující na výzkumnou zprávu A. M. Zafar, N. Nadeem, Y. Husen a M. N. Ahmad, An Appraisal of Greulich-Pyle Atlas for Skeletal Age Assessment in Pakistan, 2010, 60(7) Medical Association of Pakistan Journal 552, 554; a další studie ve vztahu k dětem původem z Taiwanu, Turecka a jiných etnik; citovaná zpráva uvádí i různé další potíže s použitím metody GP].

71. Metoda TW pak představila komplexnější posouzení rentgenových snímků zápěstí na základě posouzení v roce 1962, kde porovnála každou z 20 kostí ruky a zápěstí 2700 britských dětí z nižších a středních vrstev (TW2). Tyto informace byly aktualizovány v letech 1995 a 2001 (TW3), aby byly zohledněny změny v rychlosti dospívání, k nimž došlo za tu dobu (zpráva Australského výboru pro lidská práva, citovaná výše, s. 86).

72. Výbor pro práva dítěte ve své praxi několikrát konstatoval ve vztahu k metodě GP, že „ve spisu je rozsáhlé množství informací, které naznačují, že tato metoda není přesná, má velkou chybovost a není vhodná k použití jako jediná metoda k určení chronologického věku mladé osoby, která tvrdí, že je nezletilá“ (viz např. oznámení ve věci NBF proti Španělsku ze dne 18. 2. 2019 č. CRC/C/79/D/11/2017, bod 12.6; oznámení ve věci A.L. proti Španělsku z 10. 7. 2019, citované výše, bod 12.7). Využití pouze metody GP ve spojení s hodnocením fyzického vzhledu pro určení věku a skutečnost, že dotyčný neměl zástupce, považoval Výbor pro práva dítěte za porušení čl. 3 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (tj. zásady nejlepšího zájmu dítěte a práva dítěte být slyšeno; viz oznámení ve věci A.L. proti Španělsku, citované výše, bod 12.8).

73. V projednávaném případě si byl městský soud vědom, že určení věku stěžovatele by se nemělo opírat jen o výsledky lékařských vyšetření, ale měla by být doplněna další metoda či důkaz; závěr o zletilosti stěžovatele tak městský soud založil také na posouzení věrohodnosti, respektive shledání nevěrohodnosti stěžovatele. Takový postup městského soudu ovšem nemůže obstát, a to z několika důvodů. Předně Ústavní soud považuje závěr o nevěrohodnosti stěžovatele v daném případě za nepodložený, a to už proto, že stěžovatel nedostal příležitost se k těmto nesrovnalostem osobně vyjádřit. Avšak i v případě, že by stěžovatel byl shledán nevěrohodným po právu, je nelogické ze závěru o nevěrohodnosti výpovědi jednotlivce (např. o svém jménu) učinit další metodu určování věku. Nic nevylučuje, že může nastat situace, kdy výpověď migrujícího dítěte bude nevěrohodná, třeba i v otázce jeho jména; ale přesto stále půjde o dítě, které potřebuje podporu pro další řízení a které nesmí být zbaveno svobody stejným způsobem jako dospělý. Věrohodnost jeho tvrzení – která navíc může být ovlivněna i psychickou nezralostí či špatnými prožitky z migrace – se jistě může odrazit v případném řízení ve věci mezinárodní ochrany, ovšem poté, co se dotčenému dítěti dostane dostatečné podpory.

74. V této souvislosti je vhodné připomenout, že stěžovatel předložil městskému soudu i vyjádření, že je potenciální obětí špatného zacházení (písemné vyjádření k zacházení ze strany policistů v Rumunsku). Obdobné vyjádření bylo předloženo i v řízení o předání vedeném u Ministerstva vnitra. Městský soud však toto písemné vyjádření nezohlednil, a to s odkazem na nevěrohodnost stěžovatele. Podle Ústavního soudu takové apriorní odmítnutí neobstojí, a to i přesto, že stěžovatel dané vyjádření předložil teprve při jednání soudu. Stěžovatel po svém zajištění neměl přístup k právní pomoci a žalovaná po celou dobu řízení vycházela pouze z podání vysvětlení ze dne následujícího po prvotním zajištění stěžovatele, tedy z jeho prvotního vyjádření po svém zajištění. Tvrzení

stěžovatele o špatném zacházení v průběhu migrace nicméně naznačuje, že se mohlo jednat o oběť násilí ze strany státních orgánů. Takové oběti přitom mají často počáteční nedůvěru k dalším představitelům mocenských složek a určitý typ detailů uvedou až po nabytí důvěry. Lze předpokládat jejich sníženou ochotu a strach vypovídat, směřující zejména vůči institucím, které se na špatném zacházení v minulosti podílely (Lukasová, M. Identifikace možných obětí mučení a jiného závažného násilí. In *Veřejný ochránce práv. Ročenka uprchlického a cizineckého práva*, 2019, s. 269). Stěžovateli tedy měla být dána možnost znovu se v řízení, před rozhodnutím o prodloužení zajištění, vyjádřit ke svému zajištění, věku i případným rozporům, stejně jako k přemístění do Rumunska. Všechny tyto okolnosti mohly ovlivnit nejen určení věku, ale též samotné rozhodnutí o prodloužení zajištění.

75. Ústavní soud uzavírá, že postup při určení věku stěžovatele byl stižen řadou nedostatků. Během procesu určování věku, zejména při lékařském vyšetření, nebyl přítomen zástupce stěžovatele ani tlumočnick, navíc pro určení věku byly fakticky využity čistě medicínské metody a jejich výsledky ani nebyly hodnoceny v souladu se stávající judikaturou Nejvyššího správního soudu. Nadto stěžovatel nebyl seznámen s výsledky vyšetření a ani před prodloužením zajištění nedostal možnost se znovu vyjádřit ke všem relevantním skutečnostem, které mohly ovlivnit závěr o jeho věku i celé rozhodnutí o prodloužení zajištění. Za této situace nelze akceptovat závěry o zletilosti stěžovatele. V důsledku popsaných nedostatků tak prodloužením zajištění došlo k porušení stěžovatelova práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.

76. Ústavní soud mimoto poznamenává, že nepřehlédl opakovanou výzvu NSS, aby si policie či Ministerstvo vnitra v rámci metodické činnosti opatřily „odborně podložený závěr o podstatě metod TW3 a GP, vč. toho, do jaké míry je možné jejich výsledky považovat za validní a za jakých okolností je nutné je doplnit“ (srov. rozsudek sp. zn. 5 Azs 107/2020, citovaný výše, bod 44; též např. následný rozsudek NSS sp. zn. 5 Azs 106/2020 ze dne 31. 7. 2020 či rozsudek sp. zn. 6 Azs 41/2020 ze dne 21. 10. 2020, bod 33). Z projednávaného případu se jeví, že tyto výzvy zatím žalovaná nevyslyšela.

77. Ústavní soud naopak neshledal, že by zajištění stěžovatele mezi dospělými osobami po dobu delší dvou měsíců dosáhlo intenzity nelidského a ponižujícího zacházení podle čl. 3 Úmluvy. Právní zástupkyně stěžovatele na jednání městského soudu poukazovala na to, že stěžovatel po celou dobu zůstal v ZZC, jež je uzpůsobeno zranitelným osobám, a nebyly předloženy žádné důkazy, z nichž by vyplývalo, že by podmínky v tomto zařízení byly takové, že je lze považovat za zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

C. Neprovedení důkazů Nejvyšším správním soudem

78. Stěžovatel v ústavní stížnosti rovněž namítl neprovedení důkazů, které předložil v řízení před Nejvyšším správním soudem, a sice kopií osobních dokladů, jež měly prokázat jeho jméno a věk a jež doložil v září 2020.

79. Nejvyšší správní soud v napadeném rozsudku uvedl, že těmito novými důkazy žádné dokazování neprováděl, neboť jde o nekvalitní fotokopie, z nichž nelze mnoho vyčíst, což potvrzují i česky psané vysvětlivky v těchto dokumentech.

80. Ústavní soud podotýká, že Výbor pro práva dítěte se ve věci A.L. proti Španělsku (oznámení citované výše) věnoval dítěti v podobné situaci jako stěžovatel: jednalo se o cizince, který se neprokázal žádným dokladem v době nezákonného vstupu do země, podle státních orgánů vypadal jako dospělý, lékařský test ukázal, že má více než 19 let, a cizinec uvedl nejprve jiné příjmení než později. Během procesu určování věku neměl žádného zástupce. Později doložil kopii svého rodného listu, z nějž vyplýval nižší věk a jeho nezletilost. Výbor pro práva dítěte shledal, že španělské orgány porušily mimo jiné právo stěžovatele podle čl. 8 Úmluvy o právech dítěte, neboť změnila část jeho totožnosti tím, že mu připisovaly věk a datum narození odlišné od údajů v rodném listě, a to i poté, co dotyčný předložil jeho kopii. Podle výboru mají státní orgány povinnost respektovat právo dítěte na zachování své totožnosti. Španělské orgány tedy měly formálně ověřit informace na rodném listu, případně je ověřit s kompetentními orgány země původu. Z praxe Výboru pro práva dítěte je tak zřejmé, že i dodatečně doloženým osobním dokladům migrujících cizinců, u nichž jsou pochyby o jejich ne/zletilosti, je třeba věnovat odpovídající pozornost.

81. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu mohou soudy odmítnout důkazní návrh účastníka řízení, s náležitým odůvodněním, toliko ze tří důvodů, jinak půjde o zásah do práva účastníka na spravedlivý proces: zaprvé pro nerelevantnost, tedy pokud skutečnost, kterou má důkaz prokázat, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení, zadruhé pro nedostatek vypovídací hodnoty, tedy není-li důkaz způsobilý prokázat tvrzenou skutečnost, a zatřetí pro nadbytečnost, tedy pokud skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je důkaz navržen, byla již s potřebnou mírou jistoty prokázána či vyvrácena [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239), nález sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51) či nález sp. zn. III. ÚS 95/97 ze dne 12. 6. 1997 (N 76/8 SbNU 231)].

82. Ústavní soud připomíná, že stěžovatel při podání vysvětlení dne 5. 6. 2020 uvedl jméno „A. A. W.“. Ze soudního spisu Nejvyššího správního soudu pak Ústavní soud zjistil, že předložená kopie občanského (osobního) průkazu obsahuje podle předloženého překladu jméno „A. A. W.“ a dále tyto informace: „Irák“, „ministerstvo vnitra 94441“, „pro národnost a průkazy a pobyt“, „občanský (osobní) průkaz“ a jméno „A. A. W.“. Kopie rodného listu obsahuje tato slova: „rodný list“, „oddělení...“, „zdraví...“, „jméno A.“, „rok 2004 měsíc 9“ „datum narození“, „hodina_den ... (nepřečtu to)“. Na další kopii je pak překlad čísel „2(?)004 19110 nebo spíš: 2(?) -4/9/10“.

83. NSS zdůvodnil odmítnutí předložených důkazů v podstatě jejich nedostatečnou vypovídací hodnotou. Toto odůvodnění ovšem není přesvědčivé. Z předložených překladů je zřejmé, že překladatel dokumenty z větší části přeložil, pouze u jednoho z údajů (hodina a den narození na kopii rodného listu) a některých dalších slov učinil poznámku o nečitelnosti. Mimoto je třeba mít na paměti i kontext situace stěžovatele jako migrujícího cizince, pocházejícího ze země stížené ozbrojeným konfliktem, navíc zbaveného osobní svobody; v takové situaci může být obtížné obstarat si včas a řádné dokumenty ze země původu, tím spíše originály. I v posuzovaném případě by tak zásadám spravedlivého procesu lépe vyhovovalo, kdyby předložené kopie byly akceptovány jako důkazy, přitom v rámci důkazního procesu by soud mohl posuzovat i to, nakolik je lze celé přeložit či jak jsou věrohodné (a samozřejmě v případě zjištěné nečitelnosti dokladů by mohl být učiněn i závěr, že předložené kopie nejsou s to prokázat věk stěžovatele). Hodnocení důkazů samozřejmě nelze předem předjímat.

84. Za těchto okolností a ve spojení s dalšími nedostatky v postupu při určení věku stěžovatele, které byly vytknuty výše, došlo neakceptováním důkazních návrhů stěžovatele k porušení jeho práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

85. Ústavní soud shrnuje, že **konání jednání soudu za přítomnosti osoby, jež se domáhá soudní ochrany svého ústavně zaručeného práva, aniž tato osoba jednání rozumí a má možnost se do něj účinně zapojit, nepřipustně zasahuje do lidské důstojnosti podle čl. 1 Listiny a zároveň porušuje zásady spravedlivého procesu. Ačkoliv požadavek na kontradiktornost soudního řízení týkajícího se zbavení svobody není absolutní, v situaci, kdy je dotčená osoba během jednání v důsledku absence tlumočení zbavena účinné možnosti se do jednání zapojit, uplatňovat námitky, vyjadřovat se k prováděným důkazům a například také reagovat na tvrzení týkající své osoby, dochází k porušení jejího práva na spravedlivý proces, specificky práva účastnit se a být slyšen v řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny, a práva na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4, jakož i práva na osobní svobodu podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy.**

86. **Je-li rozhodováno o osobní svobodě státního příslušníka třetí země bez doprovodu ve věku hraničícím se zletilostí, má určení jeho věku zásadní dopad na zákonnost jeho zbavení svobody a na splnění povinnosti státu poskytovat dětem zvláštní podporu, jak vyžaduje jejich zranitelné postavení. Proces určení věku musí zohlednit nejlepší zájem dítěte a právo dítěte vyjadřovat se ve všech záležitostech, které se jej dotýkají (čl. 3 odst. 1 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte), čemuž odpovídá přítomnost tlumočnicka i zástupce během celého procesu určení věku, seznámení dotčené osoby s výsledky určení věku a umožnění jí se k těmto výsledkům vyjádřit. S ohledem na zásadní dopad určení věku do práva na osobní svobodu je nezbytné určení věku provést důkladně, aby byly co nejvíce rozptýleny jakékoli pochyby o věku, respektive zletilosti či nezletilosti dotčené osoby; v případě přetrvávajících pochybností uplatnit zásadu v pochybnostech ve prospěch; a využít i jiné než medicínské metody určení věku, minimálně dokud nebude k dispozici metoda poskytující dostatečně přesné výsledky. Nedodržení těchto požadavků na proces určení věku u osoby, která je zajištěna (zbavena svobody) jako zletilá, v důsledku vede k porušení jejího práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.**

87. Ústavní soud shledal, že uvedené principy nebyly v projednávaném případě dodrženy, čímž a také s ohledem na další procesní nedostatky soudního řízení, jak byly vytknuty výše, došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, a to práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy, práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a práva na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4 Listiny.

88. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti v části napadající rozhodnutí správních soudů a tato rozhodnutí zrušil v souladu s § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

89. Ve zbytku, tj. v části napadající rozhodnutí žalované, pak Ústavní podanou ústavní stížnost odmítl jako nepřipustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Učinil tak v souladu s principem subsidiarity, respektive minimalizace zásahů do činnosti obecných soudů, neboť v projednávaném případě je kasací napadených rozsudků správních soudů otevřen dostatečný prostor pro ochranu základních práv a svobod stěžovatele; mimoto Ústavní soud shledal procesní pochybení v soudním řízení, v jejichž důsledku nebyla žaloba stěžovatele řádně projednána při dodržení všech zásad spravedlivého procesu, a je tudíž namístě, aby se jí soudy zabývaly znovu, přičemž posoudí i zákonnost a ústavnost rozhodnutí žalované.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. července 2021

Ludvík David
předseda senátu